

מוקצה שיעור י' - בענין ביטול כלי מהיכנו

אריה ליבוביץ

- I. Definition. משנה שבת מב: - don't put utensil under candle to catch oil. גמרא מג - ר' יוסף says because מבטל כלי מהיכנו.
- A. What if you put it there but nothing has dripped yet? שמירת שבת כהלכתה פרק כב הערה - רדיית הפת לט - distinguishes between this and לט.
1. Rav Scheinberg זצ"ל disagrees.
- B. Examples in gemara.
1. Putting a כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה
2. מוקצה דף קנד: - דף ככח: דף קנד: putting cushions down to catch.
- C. Other examples of מהיכנו כלי ביטול brought in הערה 2.
- II. Reasons.
- A. Three Reasons.
1. רש"י שם מב: ד"ה כלי תחת הנר - strongly implies בונה.
- a. מנחת אשר שם אות ב' - What about בנין בכלים -
2. סותר - רש"י קכח: ד"ה והא
3. מג: ד"ה מפני means on רש"י what כבוד שבת - ריטב"א.
- a. מנחת אשר שם אות א' ד"ה והנה וד"ה אך באמת - the מהרש"א works with ריטב"א.
- B. Nafka Mina.
1. מנחת אשר סימן לז אות א' ד"ה ועודיש נפ"מ - כלי שמחובר לקרקע כבר.
2. משום פרי מגדים סימן שיג אשל אברהם ס"ק יד - דבר שאין בו שם כלי - says that if משום פרי מגדים סימן שיג אשל אברהם ס"ק יד - דבר שאין בו שם כלי, but if סותר would only work if שם כלי is there, it may apply even if no שם כלי.
- C. Additional חקירה לז - מנחת אשר סימן לז - Is it an איסור because you made it בטל or because שימוש.
1. Relates to the reason for the איסור. If בנין, only problem of טלטול. If שבת, problem if השתמשות, if סותר it can be argued both ways.
2. May be מחלוקת מחבר ורמ"א.
3. Each צד has both a חומרא and מכ"ז - מנחת אשר שם אות א' ד"ה והנה מבואר מכ"ז - קולא and חומרא.
- III. Practical Applications.
- A. Bucket to catch condensation from air conditioner. מנחת שלמה ח"ב סימן לד ס"ק כט calls מנחת שלמה ח"ב סימן לד ס"ק כט the water נולד, so the bucket is מהיכנו כלי.
- B. Garbage Cans. שפת אמת שבת דף מב: ד"ה ואם and הוש"ע פכב הערה מז and לבוש סימן רסה.
1. מנחת אשר שם אות א' ד"ה והנה נתחבטו - This only works according to the ריטב"א.
- C. Plastic bags. שש"כ שם says its not a problem.
- IV. Some Rules.
- A. ספר הלכות מוקצה שם הערה - כלי - מוקצה the moment it enters the כלי - ספר הלכות מוקצה שם הערה.
- B. If you put a more valuable דבר in the כלי, the רסה ס"ק ו' holds it is permissible.
1. See, however רע"א סימן רסה על המג"א ס"ק ב' who strongly questions this.

מוקצה שיעור י' - בענין ביטול כלי מהיכנו

1 - משנה שבת דף מב:

אין נותנין כלי תחת הנר

2 - גמרא שם מג.

אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה כלי שלא תשבר. אמר רבה מ"ט דרב חסדא? ... רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו.

3 - שמירת שבת כהלכתה פרק כב הערה לט

ושמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל דיש להסתפק בעבר והניח כלי כדי שיפול לתוכו מוקצה במזיד או בשוגג אם חייב לחזור ולקחת הכלי (לפני שהמוקצה נפל לתוכו). כי יתכן שכבר עבר על הגזירה דרך עצם ההנחה היא שאסורה ומה שנעשה אחר כך הרי זה תשוב כנעשה מאליו וכגרמא. ואין זה דומה להא דרמב"ם פ"ט מהלכות שבת ה"ה דאם שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר דחייב להוריד התבשיל מהאש לפני שיתבשל כי בני"ד אפשר שהגזירה היתה רק על הנתינה שלא יתן על דעת זו וממילא לא תיקן כלום במה שחוזר ונוטל משם הכלי וכו' ומ"מ נראה שאם הניח בשוגג מסתבר דא"צ לחזור וליטול.

4 - הערת הגר"פ שיינברג בקונטרס בעניני מוקצה נדפס בסוף ספר שלמי יהודה סימן כח

לקט שכלי אין כאן שום ספק בזה שבין אם האיסור הוא משום בנין או סתירה האיסור הוא מה שעושה פעולה של בנין או סתירה ויש בזה איסורא דרבנן אף שאין בנין וסתירה בכלים מ"מ מדרבנן נחשב זה לבנין או סתירה אבל הנחת הכלי קודם נפילת המוקצה בתוכו איזה שייכות יש לזה לענין בנין או סתירה. ודמי זה למי שמניח אבן ודעתו לחברו בטיט אטו נימא שכבר עבר על שום איסור של בנין וזה קודם נתינת הטיט ובזדאי מחויב להעבירו משם שלא יפול לתוכו המוקצה.

5 - ספר הלכות מוקצה פרק ה' הערה 2

ובאמת יש עוד אופן של ביטול כלי מהיכנו אפילו אם לא נתן שום דבר בהכלי דעיין באגלי טל מלאכת קוצר סימן כד ס"ק ז' שכתב דאם הניח אדם חפציו באילן בשבת חוץ ממה שעובר על איסור השתמשות באילן עובר ג"כ על ביטול כלי מהיכנו דכיון שאסור להוריד החפץ מהאילן נמצא דהוא מבטל הכלי מהשתמשות. ועיין בספר שבות יצחק דף רלה ז"ל: הרמ"א בסימן רעז ס"א כתב דמותר לגעול הדלת או החלון שכנגד הנר כדי שלא יכבה הרוח ותמה התהלה לדוד בס"ק א' דלמה אין בכך משום ביטול כלי מהיכנו שהרי לאחר שיגעול הדלת או החלון יהיה אסור לפותחה שלא יכבה הנר ואף דכשיכלה השמן יהיה מותר לפותחם עכ"פ הרי ביטול לשעה אסור.

6 - רש"י שבת דף מב: ד"ה כלי תחת הנר

לקבל בו שמן המטפטף מושם דשמן מוצה הוא וק"ב אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו

7 - רש"י דף קכח: ד"ה והא

דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלן דדומה לסותר בנין מדרבנן

8 - רש"י מג: ד"ה מפני

שהיה מוכן מתחלה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה

9 - מנחת שלמה ח"ב סימן לד ס"ק כט

לדעתי בזדאי המים נוטפים מהמזגן שזה זדאי נולד

10 - ספר הלכות מוקצה פרק ה הערה 7

המ"ב בסימן רסה ס"ק ה' ז"ל: דמותר ליתן כלי תחת נר שעה שחושש שמא יפול וידליק מה שתחתיו שהרי אפשר לנער מן הכלי מיד ואפילו ביטול לשעה אין כאן עכ"ל. ועיין בספר שבות יצחק דף רלט ז"ל: אולם המ"ב סתם דבריו וכתב דהכל תלוי באפשרות לנער מיד כלומר דאין כל מניעה לנער מיד ואין צורך שתהיה דעתו לכך משא"כ בשמן המטפטף דאינו רוצה להפסידו חשיב ביטול כמ"ה. ועיין בקונטרס אחרון להגר"ז סימן רסו ס"ק יא שכתב דיש בדבר זה מחלוקת דדעת הרד"ה דאין די בפשר לנער אלא צריך שתהא דעתו לנער אולם מלשון הרי"ך והרמב"ם וכן השולחן ערו סימן שיג ס"ז בדין נתינת אוכות המטה תחת קורה שנשברה שכתב דאם נותנם רפוי אין בכך ביטול כמ"ה משום שיכול ליטלם כשירצה משמע דא"צ שיהיה דעתו ליטלם משם וסגי באפשר ליטלם ואפשר לשכן נטה המ"ב מהמבואר כאן בב"י משום דבשו"ע הנ"ל משמע דדי באפשר לנער וא"צ שתהא דעתו לנער.

11 - משנה ברורה סימן רסה ס"ק ו

ואם יש בכלי דבר המותר מותר להניחו תחת הנר לקבל בו שמן דהא יכול לטלטלו אגב ההתר אם הוא בענין שמותר לטלטל בשבילו כמו שכתב בסוף סימן שי עין שם. עוד עצה אחרת כתב בתשובת מהרי"ל והסכים עמו המגן אברהם דישים כלי מבעוד יום תחת השלחן ובשבת אחר האכילה יסיר את השלחן והכלי עומד מעצמו תחת הנר ואף דהוא גורם בשבת לבטל כלי מהיכנו על ידי הסרת השלחן מכל מקום שרי כיון שאינו מבטלו בידים בשבת ועוד דהא אין אנו נזהרים מלהזים כלי בשבת על השולחן תחת הנר אף על פי שנופל בו שמן כי אין מתכון לכך הכי גמי אין מתכוונים כשמסיר השלחן אלא להצלת השולחן שלא יפל עליו הנר.

12 - רע"א על המג"א סימן רסה סעיף קטן ב'

וקשה לי א"כ היכא משכחת אין נותנים כלי תחת השמן הא לא הוי ביטול כלי מהיכנו דכשירצה לטלטל הכלי יניח בו ההיתר ומשום דהיה בסיס שעה אחת קודם שנתן לתוכו היתר הא קי"ל אין מוקצה לחי שבת וצ"ע.

כל. גרשעוה המפסמ, אסור להניח בשבת כלי סבינו או תחתיו כדי לקלוט את השעוה הנשפת, כי השעוה מוקצה היא ואסורה בטלמול (מד), אבל מותר להניח שם כלי, כלי מים, כדי לקלוט את הניצוצות, שכן אין בהם ממש (מד).

בז, ואף אסור לעשות מעשה בכלי של היתר שכתוצאה ממעשה זה לא יהיה הכלי עוד ראוי לשימוש בשבת, ולכן אסור לשפוך מים על כרים וכסותות, אם בגלל זה לא יהיו ראויים עוד לשימוש (מד) בו ביום (מד).

הגר אצ"ע שנופל בו שמו, כי אינו מתכוין לכך, אלא רק להציל השולחן, והי"ו הכא י"ל אין כוונתו לבטל את הריש לגבי הביצה שהוא תול אחי"כ, אלא רק כדי להציל את הביצה שנמצאת מחמת לרשת, כדי שהתרנגולת לא תשבור אותה, ושמעתי מהגרש"י אור"ע ששליש"א דוחק שבנות המים היא משום דאני מחשיב כלל את טיפי השמן שנופלים, וכפי שמבואר לעיל פ"כ סעי' ג' ודלמן הערה מ', משא"כ הכא דודאי מחשיב את הביצה שולחן, מחמת אסור אף שכוונתו להציל את הביצה התחתונה, עכ"ל (מד) סי' רסה סעי' ג, ועי' בהערה הקודמת אלא דיל"ע ביני דה של שעוה דע"ש במ"ב סי' יח, דאף שהאפר הוא מוקצה, מ"כ הכלי אינו נאסר, והיינו משום דאין לאפר כל השבת, ולפי"י י"ל דבהיום אין לשעוה כל חשיבות, והוא דומא דאפר, ואינו סברה זו והכל תלוי לפי הזמן והמקום, עי' סי' שח במ"ב סי' ק"ח ועי' גם סי' במ"ב סי' לג, ובפרט דמבואר סי' שי במ"ב סי' לא, דאין אדם מכלל במה כשכל איזה פרוטות, וא"כ כ"ש בני"י, דאין לשעוה כל חשיבות, ועי' גם סי' שח במ"ב סי' נא ובחמ"ט שם, וכו"מ מצאתי גם כ"ש י, ועי' גם שבת מג' ד"ה ובעי' (או דאין הכלי בטל לגביה) ותורת שבת סי' רסה בראש יוסף, שבת מג' ד"ה ובעי' (או דאין הכלי בטל לגביה) ועי' גם סי' רסה במ"ב סי' נא, דאסור להעמיז כלי חמת הפחם, אף דגם לפחם אין כל חשיבות, והרי הוא מכלל דע"ש במ"ב סי' ט, ודמ"ג א"א סי' ג, דשאני פחם דאני כבה מ"ד, והרי הוא מכלל את הכלי לפי שהו, ואח"כ לאחר שכבה, אין לפחם כל חשיבות, ולכן לא שרינו אלא במקום הפסח, ובכ"ה מ"ד דהוה לשעוה, מותר, וכולל הערה לה, אלא דע"ש צ"ע מסופי שלא בביה"ל ד"ה אסור, ברין של מ"ג מ"ג, הלא למ"מ אין כל חשיבות והרי הם אסורים בהנאה, ואולי י"ל, כיון דאסור לשפוך חמם את מ"ה נשלה על הרצפה ומשום רוח רעה הוה כמקמי על המ"מ שוקא יפלו לתוך הכלי, ובכ"ה דן בביה"ל אי יש לאסור משום ביטול כלי מהכנו, משא"כ בשעוה וכדו', ודאי ולא איכפת ליה איפה היא נפלה, ועי' עוד לעיל הערה לח לעי' קליפות שע"ג הצלחה, (מד) סי' רסה סעי' ד, (מד) מהא דסי' שח סעי' ט, ובמ"ב סי' ט, ומקור הנלכה בשבת קכ"ב, ג' לפי פ"י המ"מ בפכ"ה מה' שבת הכ"ו, ושבט קנו' ב' בה' דהמודו של ר"ג, והא דסי' שב סעי' י' בביה"ל ד"ה דלא, שם במ"ב סי' נט וס', סי' שא סעי' מה ובמ"ב שם, צ"ל דלא נקרא ביטול כלי מהכנו בכ"ה אלא אם מכללו מהמשמש הרגיל שהוא מוכן לו, עי' גם סי' שח במ"ב סי' ט, וע"ש במ"ב סי' ט, וא' בתה"ל סי' ט, שח סי' ט, דמקא אום כלי שיהיה עוד לחתרה, ושמעתי מהגרש"י אור"ע שש"ס (מד) ושמעתי מהגרש"י אור"ע שש"ס מוקצה, ופירשו במערת הוא מוקצה מחמת ה"כ, (מד) ושמעתי מהגרש"י אור"ע שש"ס מוקצה, ופירשו בו ה"ש"ס והר"א, דה"ר' דומה לביטול כלי מהכנו, ע"ש, ולפי"י אין להניח בש"ש וביו"ט אוב"ל' בתוך רוב פסולת, כיון שמבואר בסופ"ק דביצה, שגם האוכל נעשה מוקצה, ומ"מ מותר לשפוך מים לתוך הכיור, וגם תוקין קליפות שזו מאכל בהמה לתוך בין ואשפה אצ"ע שנמאסין ונעשו מוקצה, והיינו משום דכליו ממש עדיף טפי וגם השיב עלומר לכך, ולפיכך מותר לגב ידים בנייר שהוא לשימוש הרפעי, מפני שהו תשמישו, וגם מותר לטבוח חבתי של מוסתקי להציא ממנו אוב"ל, אצ"ע דאסור מכלל כלי מהכנו

כח, כל דבר שהוקצה למצוה, ואשר בימות החול אסור ליתנות ממנו (מד), הרי בשבת וביו"ט הוא מוקצה מחמת מצוה, וכפי שיבואר להלן.

בכ, לדוגמא: סכך או נוי סוכה, כיו"ט ושבת של סוכות אסור לטלמול אפילו לאחר שנפל מן הסוכה (מד), ואילו בחולו של מועד — אף כי מותר לטלמול, הרי אסור ליתנות ממנו (ג).

שיד גם במוסתקי, וצ"ע אם מותר לגב לביתך ממש במספתת חשובה או כבנו באופן שע"ש הוא נמאס ונעשה מוקצה, וגם יתכן שדרך לכלול והפסד דהוי לקלוט לא גורו רבנו, וצ"ע עכ"ל. (מד) היינו דרך ביטול שמחבטלה בכך הקדושה, סי' תלה במ"ב סי' ד, ולפי"י מותר לשבח בסוכה גם בזמן הגשם, אצ"ע שהסוכה מגינה על האדם והושב בה בפני הגשם, אלא דע"ש מהאי אסור דאסור לקשור דבר בציציות בזמן קבועות בסולת, סי' כא סעי' א, וצ"ל, דשלא מהאי אסור דאסור לקשור דבר בציציות בזמן קבועות בסולת, משא"כ ציצית דאקצייה מ"ה, היינו לעשות בה כל שימוש, דומא דחם של מצוה דאקצייה מ"ה, סי' תרג סעי' א ובמ"ב סי' א, וכן נר חנוכה, אקצייה מהשימוש לאורו, סי' תרג סעי' א ובמ"ב סי' ה, ושמעתי מהגרש"י אור"ע ששליש"א, דנר חנוכה שאני, דמכיון שגם אסור ליתנות מאורו כדי שלא יאמרו שלצורך הוליק, לכן כל שימוש אסור, וגם ציצית שאני דהאסור הוא משום בזיון ולא משום קדושה, ועי' שו"ת אבני גזר אור"ח סי' תא, דמותר ליתנות מעין הגאה שהוא נתנה בשעת קיום המצוה, היינו השיבה בסוכה, אפילו שלא בזמן החיוב, כמו בזמן שיריד גשם (וע"ש סו"מ חסו, למה אינו עובר בכל תוסף, כאשר יושב בסוכה בזמן הגשם), ועי' קובץ שיעור"ב, ביצה סי' סח, דבשעה שצ"ח חנוכה אריה למצוה, לית בה קדושה, וקדושתה היא מפני שהיא מיוחדת למצוה, והיינו בזמן שהיא אריה לכך, אבל אם החפץ של מצוה ראוי אלא סי' מט, שמאריך בדבר, — ועי' סי' תלה סי' א ברמ"א, וכל שהזמין חנוכה למצוה ולא ישב בה, לא נאסרה, והזמנה לאו מילתא היא, והיינו אפי' בסוכה של השנה שעברה (ע"ש במ"ב סי' ט, דיש מקפיקו בזה), והיינו משום דתיכף אחרי סוכות נחבטלה ממנה מצוה עד לשנה הבאה, משא"כ ציצית, דאפי' בשעה שפושט הלית, לא נתבטלה מצוה ציצית מן הבנה, דכל יום עומדת הטלית לקיים בה המצוה, סי' כא בביה"ל ד"ה אבל (והא דהזמנה לאו מילתא היא, היינו בדבר שאינו גוף קדושה, כמו הפליו, אלא רק תשמיש מצוה, כמו עצי סוכה, סי' תלה במ"ב סי' ג' ובמהש"ק וע"ש בפמ"ג), ועי' גם דאסורין נוי סוכה בסוכות, והא ביה"ש לא ישב בסוכה, אם נמצא בביה"כ וכדו', ולפי שיטת רש"י, ביצה ל' ב' ד"ה אבני רבא, אולינו בתר ביה"ש של היום הראשון, ועי' סי' תלה סעי' ב' במ"ב סי' יח ובשעת"צ סי' כא, וא"כ לא מצוה שיהא אסור ליתנות מניו סוכה עכ"פ בשעה שאינו יושב בסוכה, או אחרי שנפל נגוה, ע"ש בביה"ל ד"ה דהזמנה, וכן ראשון ולפי"י יהא מותר ליתנות מאחריו שלא בזמן קיום מצוה, מכיון שביה"ש של יום קדושה של סוכות לא הגיע עוד הזמן של החיוב, עי' סוכה לג' ד"ה וילוב מסוכה ויערור לנו שם, ועי' סי' תרס סעי' ט בביה"ל ד"ה אבני רבא, ואולי י"ל דאסורין בכ"ה מינו דאקצייה ביה"ש של יום ראשון כיון דהוקצה למצוה, והיינו אם אח"כ יקיים את המצוה, שיאסר נוי הסוכה למפער מבית"ש, וכן לגבי אחריו, וכן כוונת רש"י, ה"ל בסוכה, אבל אם לא יקיים את המצוה, לא תחול הקדושה, וע"ש, ועי' בבב"י יעקב סי' תרג ס"א א, (מד) סי' תלה סעי' ב' ברמ"א וע"ש בביה"ל ד"ה ובבית"ש, דביו"ט כל שנפל על שולחן האוכל שרי לטלמול, וכולל עכ"פ סי' ג, ע"ש, דכל שאפשר ע"י טלמול כלאחי עדיף

ולמסקנת הסוגיה סגי צמה דהוקפה למנותו כדי לאסור כמצואר שס. ורין ציאר בלשון הגמ' "הואיל והוקפה למנותו הוקפה לאיסורו" דמה תלוי מוקפה לאיסור במוקפה מחמת מצוה ובשלמא לפי הה"א דבעינן תרתי כדי לשווי מוקפה יתא, ועיין בתו"י דלפי הה"א גרסינן "הואיל והוקפה למנותו והוקפה לאיסורו" ומרי מילי הוי, ואף לגי רש"י דלא גריס "והוקפה לאיסורו" י"ל דזה פירושו דבעינן תרתי שהיא מוקפה מחמת מצוה ומחמת איסור, אך לפי מסקנת הגמ' דצמה דהוקפה למנותו כבר הוי מוקפה מה כונתם צמ"ש הואיל והוקפה למנותו הוקפה לאיסורו, וצמ"ש כצד דהואיל והוקפה למנותו הוקפה "לכל זמן איסור דליקמו" ודברים אלו לכאורה אין להם פשר.

והנה הריב"א (החדשות) שם חידש דאף לפי מסקנת הסוגי' דר"ש ס"ל מוקפה מחמת מצוה אף בלא דאמקאפי מחמת איסור, ה"ה דס"ל נמי מוקפה מחמת איסור ואף בנר של רשות אסור שמן המטפטף כ"ז שהנר דולק וכמו במוקפה מחמת מצוה דאף בלא ס"ל דאמקאפי לכולי יומא מ"מ הוי מוקפה כ"ז שהאיסור צעינו ודין מוקפה לאיסורו הוי כדין מוקפה למנותו. וכ"כ צמ"י הר"ן ולשיטתם זה הוא שאמרו דהוקפה לאיסורו עיין בדבריהם, אך בדברי התוס' בסוגיין מצואר דלא סברו כדעת הראשונים הנ"ל וס"ל דר"ש ליכא מצוה אלא במוקפה למנותו בלבד ולא במוקפה מחמת איסור וצ"צ בלשון הגמ'.

ולכאורה היה נראה דכונתם הואיל והוקפה למנותו הוקפה לאיסורו היינו דכיון שהשמן הוקפה ויחד ע"י האדם לנר כך מצוה נעשה אסור לשימוש והיינו דע"י הקצחת האדם למצוה חל איסור על השמן, אך מלשון רש"י שכתב דהואיל והוקפה למנותו נאסר לכל זמן איסור דליקמו מצואר שאין זה פי' דברי הגמ'.

ולפיכך נראה דרו"ם פירשו דבאמת לא היה ראוי לאסור שמן המטפטף אלא בהנאה ולא בטלטול דכיון דכל המוקפה הוי מחמת מצוה הרי לא הוקפה מטלטול אלא מהסתפקות וכסדרת המהרש"א, אלא דצוה נחמדה ד"הואיל והוקפה למנותו הוקפה לאיסורו" דכיון שהקפה דעמו מהנאחו משום מצוה הוקפה נמי מדעתו מטלטול משום איסורו דהלא כ"ז שהשמן בנר אסור גם בטלטול משום דהוי צמיס לדבר האסור אלא דהו"ל למימר דלאחר שטיפטף מן הנר ושוב לא הוי צמיס מותר כיון דלית לי' לר"ש מיגו דאמקאפי וכו' אך מתוך שהוקפה למנותו כ"ז שהנר דולק אף לאחר שטיפטף מתוך הנר הוקפה נמי לאיסורו משום צמיס ואסור בטלטול.

ולפי"ז נחמדה לן טעם חדש צמה שהשמן המטפטף אסור בטלטול כדעתו דרעק"א ולא מטעמיה עפ"י

ציאר דברי הגמ' לקמן וזה כונת רש"י דכיון דהוקפה למנותו הוקפה נמי מטלטול כ"ז איסור דליקמו, ודו"ק היטב צמ"י.

ג) והנה ראיתי שוב צמ"י הרמב"ן לקמן מ"ה ע"א יסוד גדול שממנו צוקע אור חדש בענין איסור טלטול בשמן המטפטף דהנה התוס' תמיהו שם אך מתיר ר"ש נר שכזה והלא מודה הוא דצמ"י צידים דהוי מוקפה ומירנו דשאני נר שכזה שפסק הדיחוי משא"כ צמ"י שזרען בקרקע וגרוגרות ולימוקין שלא פסק בהם הדיחוי (ועיין לקמן סי' מ"ט שכתבתי בזה בציאר דצריהס).

וכתב שם הרמב"ן "אלו חטין שזרען בקרקע עדיין כדחויין ועומדין ולפי' דימו אותן לשמן המטפטף דמכל מקום כל זמן שהנר עומד דולק דיחוי ראשון קיים אעפ"י שזה מטפטף ממנו" וכו' ומצואר מדבריו דבשמן המטפטף מן הנר הוי נמי דחי' צידים כגרוגרת ולימוקין, ואף דבשמן שזרען קי"ל דלא הוי מוקפה לר"ש היינו משום דחוי' ואין מוקפה אלא בתרתי לריעותא. דהיינו דחי' צידים ולא חוי' כמצואר צמ"י מ"ה ע"ב, ולפי"ז ארוומא ציאר מוקפה לטלטול לשמן המטפטף כ"ז שהנר דולק שהוא כדין גרוגרות ולימוקין דדחי' צידים ולא פסק דיחוי' וגם לא חוי' בשעה שהוא בנר משום מצוה ואיסור ומשום דהוי צמיס והוי עומד דדיחוי' כ"ז שהנר דולק.

אך אין דעת התוס' בזה כדעת הרמב"ן דצדבריהם מצואר דרק בנר של מצוה אסור שמן המטפטף משום דאמקאפי למנותו ולדברי הרמב"ן ה"ה בכל נר כיון דדחי' בהלקמו צידים ולא הוי חוי' לפני הטפטוף וע"כ נראה דדעת התוס' דאף שמן המטפטף הוי כפסק הדיחוי כיון דכל מהות הדיחוי הוי בשמן הנצער ע"י השלכתו, וע"כ צ"ל כדעת התוס' במוקפה דשמן המטפטף כדרכים הנ"ל, ודו"ק צמ"י כי קצתו.

סימן ל"ז

בענין מבטל בלי מהיכנו

3 examples in 1016

מ"ב ע"ב, הנה מצואר צמ"י צמ"י ליתן בלי חתם הנר לקבל שמן המטפטף שהוא מוקפה וקי"ל כר' יוסף דטעם האיסור הוא משום דמבטל כלי מהיכנו ומטעם זה אסור גם ליתן כלי חתם התרנגולת לקבל צינתה דהוי מוקפה² מצינו עוד לקמן קכ"ח ע"ב וקכ"ד ע"ב דמשום איסור זה אסור גם ליתן כרים וכסמות כדי לקבל עליהן מוקפה כיון שבכך הם נאסרים בטלטול והוי מבטל כלי מהיכנו.

למקור ציטוט איסור זה אם הוא משום שהוא אוסר את הכלי צטלטול או משום מצטל את שימוש ומצטל את הכנתו וכפשוט לשון חז"ל דהאיסור הוא צמה שהוא מצטל את הכלי מהיכנו, וראיתי צראש יוסף להפמ"ג שחקר בזה בסוגיין וכתב שנתלקו בזה המהרש"א ומהר"ם מלוצלין ודבריו יבוארו לקמן.

י"ז

דבר מלוי ספק זה בכל עיקר טעם האיסור דהנה צטעם האיסור דמצטל כלי מהיכנו כתב רש"י "דהו קבוצע לו מקום ומחצרו צטיט ודמי למלאכה" כיון דכלי זה משיפול צו שמן מוקצה יהי אסור לטלטלו, והאח' הבינו בדבריו דהו דמי לבונה צמה שצו לא יהי צידו ליטלו משם והו כמחצרו שם צטיט דהו כבונה, ולקמן קכ"ח ע"ב וקנ"ד ע"ג כתב רש"י דדמי לקומר כיון דלאחר שיפלו עליו דברי מוקצה שצו לא יוכל לטלטלו והחוס' העירו בדברי רש"י אלו וכן שאר ראשונים, ובמנצ"ס פכ"ה הכ"ג כתב בדברי רש"י לקמן ד"אסור לצטל כלי מהיכנו מפני שהוא כסותר".

י"ז

ומעם מחודש צמה שאסרו ציטול כלי מהיכנו כתב בסוגיין הריטב"א (החדשות) דהו משום כבוד שבת דיש מיעוט וציטול כבוד שבת צמה שהוא אוסר כליו ומקצה אומם ע"י מוקצה ע"ש.

י"ז

וגראה פשוט לכאורה דאם טעם האיסור הוא משום גדר צנין דהו כמחצרו צטיט הו כל האיסור אך ורק צמה שהוא אוסר את הכלי צטלטול דבזה הו כבונה שהוא קובע לו מקום ומחצרו ודומה לכך האוסר את הכלי צטלטול וקובע לו צכך קביעות מקום, ומאיך נראה דאם כל האיסור הו משום כבוד שבת מסתבר דאין האיסור משום איסור טלטול דוקא אלא משום שהוא מצטל הכנת הכלי לשימוש ולהנאה ומצטל את האפשרות להנות ממנו, ואם סיבת האיסור הו משום שהוא דומה לקומר יש לדון לכאן ולכאן ואין בזה הכרע בצנרא דאפשר דהו כסותר צמה שהוא מצטל את שימוש הכלי והכנתו אף שעדיין הו מותר צטלטול והו כסותר צמה שצו א"א להשתמש בכלי זה כדרכו, אך אפשר דמ"מ לא דימו חכמים ציטול כלי מהיכנו לקומר אלא כשהכלי נאסר גם צטלטול.

י"ז

ודגה דברי רש"י ככ"מ מבואר דאסור לצטל כלי מהיכנו משום שהוא אוסרו צטלטול וגם לקמן כתב דהאיסור הו משום איסור טלטול אף דכתב דהו דומה לקומר וגם דברי הרמז"ס שם דהו כסותר ואעפ"כ משמע מלשון דהאיסור הו משום "שהשמן שצנר אסור לטלטלו ומשיפול לכלי יאסר טלטול הכלי שהיה מותר" הרי דאף שטעם האיסור משום סתירה הו מ"מ אין איסור אלא משום שהוא אוסר את הכלי צטלטול, אך בלשון הריטב"א שם משמע דאם האיסור הו משום דדמי לצנין הו

(ג)

האיסור משום דהכלי נאסר צטלטול אך אם שורש האיסור הו משום דדמי לסתירה אסור משום שהוא מצטל משמיעו עיין היטב בלשון ודו"ק ככ"ז.

י"ז

ודגה בכל עיקר המוקצה צשמן המטפטף כתבו הפוס' דאחי כר"ש והשמן מוקצה למנוחו והמהרש"א פירש כונת הפוס' דמלשון המשנה ד"אין יבאופן ממנו" משמע דאין כאן איסור טלטול אלא איסור הנאה והסתפקות מן השמן וע"כ דאחי כר"ש דאינו מוקצה אלא משום דאפקצאי למנוחי ואינו אסור צטלטול אלא צהנאה דיש צו ציטול מנוח, ומה דהו מצטל כלי מהיכנו ציאר המהרש"א כיון דאינו יכול להשתמש בכלי זה ולהנות ממנו כ"ז שיש צו שמן האסור צהנאה ואף שיכול לרוקן אומו לכלי אחר מ"מ כלי אחד יהי צטל מהיכנו משום שמן זה האסור שצו.

אך רעק"א כתב צגה"ש וצמוספומיו צמשנה דמאחר שהשמן אסור צאכילה וצהנאה משום שהוא מוקצה למנוחי שצו הו מוקצה מחמת גופו ללא חזי לכלום ואסור גם צטלטול והו מצטל כלי זה מכל טלטול וכך פירש גם המהר"ם מלוצלין (וצחזו"א סי' מ"א אות ט"ז כתב לפסק דברי רעק"א דכיון דלאחר שכנה הנר הרי כל השמן מותר צהנאה אינו מוקצה מטלטול אף לפני כיצוי הנר וכגמרו צידי אדם הו ע"ש וכנראה שזה דעת המהרש"א ועיין מש"כ לעיל סי' (ל"ה).

ומבואר צדעת המהרש"א דאף שלא נאסר הכלי צטלטול מ"מ כיון שציטל הכנתו ושימוש י"ש צו איסור ציטול כלי מהיכנו, וצראש יוסף כבר העיר שנתלקו המהרש"א והמהר"ם ככ"ז.

י"ז

אך צאמת יש חידוש נוסף וגדול דברי המהרש"א דלא רק שלא נאסר הכלי צטלטול לשיטתו אלא דגם הנחת כלי זה והכנתו לא צטלה דהלא צידו לרוקן שמתו לכלי אחר ולהשתמש צו כדרכו אלא דמ"מ הו מצטל כלי מהיכנו משום הכלי האחר ויש בזה חידוש גדול דלעולם א"א לומר על כלי מסויים דכלי זה נצטל מהיכנו דלעולם צידו לרוקנו לכלי אחר ולהשתמש צו, ונראה פשוט דא"א לומר בזה דהו כבונה או סותר כיון שאין כלי מסויים ששימשו והכנתו צטלה לבגמרי, אך למה שהצאחי מהריטב"א דשורש האיסור הו צמה שמייעט צכבוד שבת ניחא דאף דלא ציטל היכנו של כלי מסויים צאופן מוטלט מ"מ יש ציטול כבוד שבת צמה שצחכרת ציטל היכנו של כלי אחד מכליו, ודו"ק בזה.

י"ז

וצד"י יש נפ"מ צחקירה זו, אם יש איסור ציטול כלי מהיכנו בכלי שהוא מחובר לקרקע, דאם כל האיסור הו משום איסור הטלטול הרי בכלי מחובר שאינו צר טלטול אין איסור להניח צו מוקצה אך אם יש איסור צמה שהוא מצטל את הכלי משימוש י"ש איסור אף בכלי מחובר לקרקע.

ובצירוף שנתלקו בזה האח, דבסי של"ה סעי"ד מבואר
לאם זו תירוש מגיגית ענבים מביא לשם מטחו
או שלחנו ואז יהי הדלף כגוף של רעי שמותר לטלטלו
ולהוציאו אמנם "כשיחמלא הכלי לא יורקנו בכלי אחר שלא
יבטלנו מהיכנו אלא מריקו בתוך הגיגית שזכו המשקה
ממנה", והקשה המג"א ס"ק ד' דאם יש לו כלי אחר למה
יטלטל את הכלי המלא דלף שהוא מוקצה והלא טוב
שיצא את הכלי השני ויניח אותו לקבל את הדלף הנוסף
וכתב דע"כ מ"ירי בכלי אחר שהוא מחובר במקומו
ואינו יכול להציאו אל הגיגית הדולף, ורע"ק א בהגהותיו
תמה עליו דאם מ"ירי בכלי מחובר אין כלל איסור
מבטל כלי מהיכנו כיון שאין הכלי בר טלטול ולא אסרו
בטלטול ע"י הדלף המוקצה שרוקן לתוכו.

אך נראה ברור דעת המג"א דאין האיסור דוקא משום
שאסר את הכלי בטלטול אלא משום שביטלו מהיכנו
וגרם לבטל ממנו הגאה ושימוש שהכלי מיועד ומוכן להם כ"ל
(ואפשר עוד דאין כונת המג"א דמ"ירי בכלי שהוא מחובר
ממש בקרקע ואינו בר טלטול כלל דלכא"ו דוחק לפרש כך את
סתימת לשון המחבר והב"י אלא דמ"ירי בענין שאינו יכול
להציא את הכלי למקום הגיגית כגון שהוא קשור למקום אחר
או משאר סיבות שמחמתן א"א לטלטל את הכלי ולהציאו
אל מקום הדלף ו"פ).

ובגוף שאלתנו הנ"ל אם איסור ציטול כלי מהיכנו הוא
דוקא במה שאסרו בטלטול או במה שציטל היכנו
ושימוש הנה המחבר נקט דהאיסור הוא משום שאסר את
הכלי בטלטול כלשון הרמב"ם ורש"י כ"ל כמבואר בס"י ש"י
סעי' ו' אך יש לכא"ו לדקדק בלשון הרמ"א דעיקר
האיסור הוא בציטול הכנת הכלי ושימוש דבסי רס"ו סעי'
ט' כתב בשו"ע דבכלים גדולים שא"א לנערם מהכרים
והכספות אינו ראוי להניח תחתיהם כרים וכספות משום
דהוי מבטל כלי מהיכנו הוסיף הרמ"א "פירוש מהתשמיש
שהיה מוכן לו" ומשמע מלשונו דשורש האיסור הוא במה
שהוא מבטל את הכלי מהכנתו ותשמישו שהיה מיוחד
לו ע"ש.

והנה נחננו פוסקי זמנינו צפה וכלי אשפה שרוקנו לפני
השבת אין מותר לרוקן בהם אשפה בשבת והלא הוי
מבטל כלי מהיכנו דאסור לטלטלו משום האשפה שבו
שהיא מוקצה מתמם גופו (ואין כל פה אשפה בכלל גוף
של רעי שמותר לטלטלה ולרוקנה) וראיתי בשמירת שבת
כהלכתה פרק כ"ב בהערה קט"ו שכתב דכיון שכלי זה
עומד לכך מתחלה אין בו איסור ציטול כלי מהיכנו, ואף שלא
הציא שום ראי' לדבר זה דאין איסור אלא בכלי שהוא מיוחד
לשימוש אחר ולא במה שמיוחד למוקצה, גדולה מוז כתבו
השפ"א והמהר"ל בסוגיא דאפשר דאם יחד את הכלי
מערב שבת לקבלת השמן המטפטף מותר להניחו תחת הגר

אפילו בשבת דשבו אינו מבטל כלי מהיכנו, ופירשו צדק זה
את לשון המשנה דאם הניחו מצע"י מותר לדונתם דאם הניחו
מצעו"י ויחדו בכך לקבלת השמן מותר שוב להניחו בשבת
(וישבו בזה אם מה שנתקשו החוט) בלשון זה דמשמע דרק
צדיעבד מותר ולא לכתחלה עיין בדבריהם) וק"ו הדברים דכלי
המיוחד מתחלתו ועיקרו לקבלת אשפה אין בו ציטול מהיכנו,
ודברי הרמ"א הנ"ל צ"י רס"ו הם ראי' לדבר זה דאין
איסור ציטול כלי מהיכנו אלא כשהוא מבטלו "מתשמיש
שהיה מוכן לו" כ"ל.

אך יש לעיין בזה דלפי המבואר לעיל מדברי הראשונים
דשורש איסור זה דמבטל כלי מהיכנו איסורו משום
דהוי דומה לבונה לכאורה יש לאסור אף אם מוכן לכך
דמ"מ היה כלי זה מותר בטלטול ובמעשיו גרם שאסרו
בטלטול והוי כאילו חיברו צייט, ובשלמא אם איסורו משום
כבוד שבת באמת מסתבר דבכלי המיוחד לכך או אף
בכלי שייחדו לכך מע"ש מותר וכן אם איסורו משום
דדומה לסותר אפשר דכלי המיוחד לאשפה או לשמן מוקצה
אינו נחשב כנסתר ע"י קבלתם והלא זה ייחדו אך אם
איסורו משום דע"י איסור הטלטול הוי כחיברו צייט לכאורה
יש לאסור בכל ענין שאסר הכלי בטלטול ואף בכלי המיוחד
לכך, (ולפי מה שנתבאר לקמן אות ג' כלל עיקר איסור מבטל
כלי מהיכנו יתבאר אף דבר זה).

והנה מבואר מכ"ו דכל דבחקירה זו יש בו קולא וחומרא
דאם שורש האיסור במה שאסר את הכלי בטלטול
יש בו חומרא דאסור אף אם ייחדו לקבלת המוקצה ויש
בו קולא לענין כלי המחובר לקרקע ובמוקצה שאינו אסור
בטלטול אלא בהנאה, ואם יסוד האיסור הוא בציטול הכנת
הכלי לשימוש יש בזה חומרא במוקצה מהנאה ובמחבר
לקרקע ויש בו קולא לענין כלי שייחדו לקבלת המוקצה ודו"ק
בכל זה.

אמנם כלל עיקר איסור מבטל כלי מהיכנו דהוי משום
דדמי לבנין או לספירה נתקשו דהלא אין בנין
וספירה בכלים ומה"מ לאסור ציטול כלי דדמי לבנין וספירה
אם אין עיקר בנין וספירה אסורים בכלים, ובאור זרוע ה"י
ערב שבת סי' כ"ט כתב דמ"מ אסורים בנין וספירה
בכלים מדרבנן, אך לכאורה הוי כעין גזירה לגזירה דאם כל
איסור בנין וספירה ממש בכלים אינו אסור אלא מדרבנן
מה"מ לאסור ציטול כלי מהיכנו משום דדמי לבנין וספירה
דהוי כגזירה לגזירה.

ובאבני נור ח"א סי' רי"א אות ל"ג ראה להוכיח מזה
כשי' הסוס' לקמן ע"ד ע"ב דהעושה כלי גמור
חייב משום בונה וה"נ הסותר כלי לגמרי יש בו

ה"ל (ל"ו) סעי'
ל"א (ל"ב) סעי'
ל"א (ל"ג) סעי'

ל"א (ל"ג) סעי'
ל"א (ל"ג) סעי'

Garbage cans

ל"א (ל"ג) סעי'

לזנין וסתירה ממה שהחמירו זנין וסתירה וזשאר המלאכות
עממן, ולפי המצבאר לקמן באות ד' ימצאר ד"ו.

א

ובפי' ש"ג בשעה"ס ס"ק ל"ו נחלק המש"ב עם הפמ"ג
אם יש איסור מצטל כלי מהיכנו דבר שאינו כלי
ולדעת הפמ"ג אין איסור לסמוך את הקורה שנסדקה עם
מקל שיידרו לכך דכיון דאין עליו שם כלי אין זו איסור
בציטולו מהיכנו אך בשעה"ס כתב דכל מה שהיה מותר
בטלטול ואסר טלטולו אסור משום ציטול כלי מהיכנו.

ודנה אם כל האיסור משום דהו כזונה אפשר לאסור אף
במקל וכדו' שאינו כלי כיון דהו כאלו חזרו צטיט
וזה הו זנין אך אם איסורו משום קותר נראה דרק כלי יש
איסור לזטלו מהיכנו ולא במקל בעלמא דמה קותר, אך
אפשר דמשום לא פלוג אסרו בכל דבר אף זמה שאינו
כלי.

וי"ש להוכיח לכאוי מדברי הירושלמי צמעשרות פ"א ה"ד
דאף באוכלין יש איסור לזטלן מהיכנו דמצואר שם
דאסור להסויר פירות מותרים לזבל "דעושה מוקצה" ועי"ש
בציאור הגר"א דהו כענין ציטול כלי מהיכנו ואסור לגרום
לאוכל הרואי לאכילה ולטלטול איסור ולעשותו מוקצה, הרי
דאף באוכלין יש איסור זה ולא רק כלי.

אך באמת יש לתמוה בזה דכי שיך זנין וסתירה באוכלין
ואף דהמגבן חייב משום זונה נראה פשוט דאין זה
אלא במגבן וכדו' שעושה דבר חדש ומקבץ חלקים לעשותן
דבר אחד וכמ"ש הרמב"ם פ"ו ה"ו אבל מה שיך באוכלין
"מחזרו צטיט" וסתירה, אלא שיש לומר גם בזה דלא
פלוג וחכמים השו מדומיהם וגזירותיהם, אך זה דוחק
לכאוי.

ודנה בשו"ת מהרי"ל סי' ל"ג כתב דמותר להניח כלי תחת
השלטן בע"ש וצנצת להסיר את השלטן ממקומו
ונמצא שהגר מטפסף לתוך הכלי אף שצכך הוא מצטל כלי
מהיכנו כיון שאינו עושה מעשה בגוף הכלי והביאו המג"א
בסי' רס"ה סק"צ וכן המשנה ברורה שם סק"ו,
ומתוך כך כתב בספר שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב
הערה מ' דכלי שיש בו היתר ואיסור דמותר לטלטלו
מותר להוציא ממנו את ההיתר אף שצכך הוא אסור את הכלי
בטלטול ונמצא מצטל כלי מהיכנו כיון שלא טלטל את גוף
הכלי עי"ש.

ובאמת יש לעיין דנראה פשוט דמוקצה שמתוך הכלי
והוציאו אינו עובר בהוצאה זו אלא באיסור
טלטול מוקצה בלבד ולא אשבות דזונה, ורואי להסבון דאם
הנחת מוקצה כלי הו כסותר כיון שצכך אסר את הכלי

קותר מה"ט ורק בכלים של חוליות וכדו' אמרו דאין
זה"ס זנין וסתירה מה"ט, אך באמת אין זה מספיק
בשיטות הראשונים להלא שיטת רש"י לעיל שם דאף
צעושה כלי גמור אין זנין ומאידך רש"י הוא מרי
דשמעתתא דמצטל כ"מ אסור משום דדמי לזנין. ואף אם
נדחוק דציטול כ"מ עדיפא מצנין בכלים דכיון דקבעו
במקומו והו כאלו חזרו צטיט דומה ק"מ לזנין בקרקע
(ואף דפשוט דציטול כ"מ אסור אף כשהכלי ע"ג שולחנו
או מטתו וכדו' ולא רק כשהכלי עומד ע"ג קרקע, וכשהוא
עומד ע"ג שלמן וכדו' אינו דומה כלל לזנין בקרקע
אפשר דלא פלוג וכל ענין אסרו לזטל כ"מ משום דכשהכלי
עומד ע"ג קרקע דומה לזנין בקרקע, אך כ"ו דחוק
מאוד, מ"מ קשה עדיין ממש"כ רש"י דהו נמי דומה
לסותר והלא אין סתירה בכלים ולא מסתבר דמשום איסור
הטלטול הו בקרקע אף לענין סותר.

זו גוף
הוא

וגם בשיטת הרמב"ם קשה לכאורה דכ"ל דציטול כ"מ
אסור משום דדמי לסותר והלא אין זנין וסתירה
בכלים ואף דמצואר דצדכיו צפ"י הלכה י"ד דיש זנין
בכלים כזר כחצתי לקמן סי' פ"ג אות ג' דרק צעושה
כלי דרך מלאכת הצניה יש זנין בכלים ולא צמעשה
שאניה דומה למלאכת הזנין עי"ש.

ואף שיש לדחוק בכל זה דאין זה גזירה לגזירה דציטול כ"מ
לאו משום גזירה הוא אלא דאסרוהו משום דל דמיון
שיש בו לזנין וסתירה, מ"מ חוכך אני בזה ולהמצואר לקמן
אות ד' ניחא טפי לענ"ד.

גוף

ובאור זרוע הקשה עוד גממה דמסיקין בכלים ציו"ט הרי
דמותר אפילו לגרום סתירת כלי ממש וק"ו דמותר
לגרום ציטול כלי מהיכנו דאין זו סתירה ממש, ותיך דשאני
מסיקין בכלים דהו משום דבר המותר ציו"ט ותיך יו"ט
משא"כ ציטול הכלי משום קבלת השמן האסור המטפסף מן
הגר דאין בו לורך יו"ט, ונראה צונתו דלא גזרו חכמים צמה
שיש בו לורך יו"ט.

אך קשה עדיין מהמצואר לקמן ק"כ ע"א דגרס כיצו
מותר אף ע"י העמדת כלים מלאים מים המצבקים
ומכנין את הדליקה הרי דמותר להניח את הכלים
במקום שיסחרו ממש וק"ו דאין איסור להעמידם במקום
שיאסרו בטלטול בלבד, ודוחק לחלק בזה זין גרם
לגרם דמה זין המניח כלים כנגד האש המצקטן למניח
כלים תחת התרנגולת המטילה בהם צינים.

הוא

ובאמת פשוט דאין לאסור סתירת הכלי ע"י גרם כמו
שלא אסרו את כיצו האש ע"י גרם, אך לפי"ז
באמת נריך ציאר צמה שיש איסור ציטול כלי מהיכנו אף שאינו
מצטלו מהיכנו אלא ע"י גרם וכי החמירו יותר צמה שדומה

צטלטול לכאורה הוא כזונה בהסרת המוקצה מן הכלי שבו הוא כזונה כיון שהוא מתירו ומכשירו לטלטול צמעשה זה, וז"ע.

ד

ובדי לנא אל ציאור יתר והצנה יחירה בכל זה, היה נראה לכאורה לכל עיקר איסור ציטול כלי מהיכנו ציסודו אינו שבות שאסרו חכמים משום שדימוהו למלאכה זונה או קופר והרצה שבותים שגזרו מלך דמיון המעשים ההם למלאכות גמורות וכמ"ס הרמב"ם צריש פכ"א משנת, אלא יסוד דין זה למבטל כלי מהיכנו מדיני מוקצה הוא וכפי שלמד מ"ד אין כלי יטול אלא לצורך דבר היטול ואף שעכס הכלי שהוא מטלטל אינו מוקצה ומ"מ אסרו את טלטולו כיון שהוא לצורך דבר המוקצה, קן קי"ל כמ"ד דאסור לטלטל כלי היתר אם סיבת טלטולו הוא לעשותו מוקצה ולאסרו ע"י טלטול זה, ויסוד האיסור מדיני טלטול מוקצה הוא ולא מדיני השבות שנאסרו בשבת.

ור"י חזין דהרמב"ם כתב הלכה זו דאסור לטלטל כלי מהיכנו בפכ"ה מהל' שבת (ה"ג) צהדי שאר דיני מוקצה ולא בפכ"א שם שבו ציאר דיני השבות, ועוד דצריש פכ"א משנת כתב הרמב"ם "נאמר צמורה תשבות אפילו מדצרים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודצרים רבים הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דצרים אסורים מפני שהן דומים למלאכות ומהן דצרים אסורים גזרה שמה ינא מהן איסור סקילה" הרי שציאר הרמב"ם צתחלת פרק זה לכל השבותים שאסרו חז"ל מתחלקים לשתי גדרים, מעשים הדומים למלאכות, ומעשים שנאסרו משום שקרוב הדבר שיצא לידי מלאכה על ידם (כהא דאין עולין ע"ג אילן ואין רוכצין ע"ג צהמה) וצפרקים כ"א כ"ב וכ"ג נצצארו כל דיני השבות שמינו, ואזו כתב הרמב"ם צריש פכ"ד שם י"ש דצרים שהן אסורין בשבת אע"פ שאינם דומין למלאכה ואינם מציאין לידי מלאכה (דהיינו שאין צהם משני סוגי השבות כמצואר צריש פכ"א) ומפני מה נאסרו משום שנאמר 'אם תשיצ משנת רגלך עשות חפץך ציום קדשי' ונאמר 'וכצדמו מעשות דרכך ממנוא חפץך ודבר דבר' לפיכך אסור לאדם להלך צחפציו בשבת ואפילו לדבר צהן" וכו' וצפרקים כ"ד וכ"ה ציאר הרמב"ם דינים שונים שאינם מדיני השבות אלא יסוד איסורם משום גדר זה ד"וכצדמו מעשות דרכך" וצכללם דיני מוקצה צצתוכס שנה גם איסור ציטול כלי מהיכנו ונראה מזה דאין איסור זה שבות מלך דמיונו למלאכה גמורה או משום גזירה שמה ינא לידי צנין וצמירה אלא דין מקיים של איסור טלטול דכמו שאסרו חכמים לטלטל

מוקצה כך אסרו לעשות מוקצה ומשום כך אסרו להניח כלי במקום שבו יאסר צטלטול והיי מוקצה.

וידי' מהאחרונים שלמדו הלכתא גצירתא מציודר ההלכות ע"י הרמב"ם, ועיין צציה"ל סי' ש"מ צדייק צשיטת הרמב"ם דפותח צית הצואר חייב משום קורע ממה שהרמב"ם הסמיכו למלאכת קורע, וצשו"ם חוט המשולש להגר"ם מוולאזין סי' י' כתב דרוב ההלכות למדין מציודרו של הרמב"ם צהלכותיו, ועיין מש"כ צזה צספרי (צ"צ צסופו צמכתב צ').

ובד' שמינו בכל הראשונים דאסור לטלטל כ"מ משום שהוא דומה לצונה או לקופר אפשר דאין הכונה דהיי שבות ממש וכשאר מלאכות דרצין אלא דממעס זה שמעשה זה דומה קצת לצנין וצמירה צדמיון מקיים אסרו חז"ל גם לטלטול זה והכלילו אותו צהדי איסורי טלטול מוקצה, והרי הרמב"ם צפכ"ד ה"א כתב ג' טעמים צמה שאסרו לטלטול מוקצה וכתב המרכצת המשנה שם דהיי ג' טעמים הם כנגד ג' דינים שונים צאיסור טלטול מוקצה, ועיין לעיל סי' ל"ה דאיסור אכילת מוקצה יש צו טעם אחר מאיסור לטלטול מוקצה, הרי לכל דיני מוקצה ואיסוריו לאו צחדא מחתא מתמיין להו אלא יש טעמים שונים לאיסורי המוקצה השונים וא"כ אפשר דאיסור לטלטול זה דציטול כלי מהיכנו נאסר משום שיש צו מלך דמיון וצמירה אף ציסודו דין לטלטול הוא שנאסר דאסור לעשות מוקצה ע"י טלטולו, אף לא היו אסורין אותו משום שבות דאינו דומה כ"כ לצנין וצמירה, ועוד דאין צנין וצמירה צכלים כנ"ל, ועוד דאינו אלא גורס והרי אפילו גרס מלאכה דאורייתא לא נאסר וק"ו שלא היו אסורין גרס ציטול כלי שאינו אלא דומה קצת לצנין וצמירה, אלא איסור לטלטול גורו צה דאסור לו לטלטל כלי לעשותו מוקצה, וכמו שאסרו לר' ינחק לטלטל כלי היתר לצורך דבר שאינו יטול כמ"כ אסרו לר' יוסף לטלטל כלי לעשותו מוקצה.

ור"י ל"ק"מ מה שנחקשו צזה ממה דאין צנין וצמירה צכלים, ומה שהקשינו ממה דמותר להעמיד כלים מלאי מים כנגד האש אף שהם נצמרים צכך, דצחמת אין איסור לגרוס צמירה כלים וצנינס אלא דאסרו חכמים לטלטל כלי לעשותו מוקצה ודין מדיני מוקצה הוא אלא שלא היו חכמים אסורים ד"ו אם לא שהוא דומה קצת לצנין וצמירה אצל צגרס ציצוי אין כאן עשיית מוקצה ע"י טלטול זה אלא צמירה גמורה ואין זה צכלל איסור לטלטול וציטול כ"מ, ודו"ק צזה.

ובד"ב לפי"ז מה שחידש המהרי"ל דאין איסור מבטל כ"מ כשהוא מקיר את השלחן מע"ג הכלי צשבת אף שהוא גורס צכך לטלטל את הכלי מהיכנו מדין דמ"מ אין כאן

טלטול מוקצה. דהשלחן הלא אינו מוקצה ואינו נעשה מוקצה ע"י טלטול זה וז"פ.

דדבריו בסי' רס"ה ס"ק ז' דאינו עושה מעשה בגוף הכלי וזו"ק בזה).

ואת שפיר לפי דברינו מה שמצינו איסור זה אף צמה שאינו כלי ואף באוכלין כמבואר לעיל אף דלכאורה לא שייך זהו סתירה דמ"מ אסרו טלטול ע"י נעשה מוקצה וכיון שאין זה גזירה שמא יצנה ויסתור או שבות הדומה לזנין וסתירה אלא שאסרו טלטול זה כטלטול מוקצה משום ד' דמיון לזנין וסתירה אחי שפיר טפי ללא פלוג.

ובתוך כ"ז יש לדון צמה שכתב בשש"כ שם סעי' כ"ז דאסור לשפוך מים ע"ג כרים וכסתות כיון שצדק הוא עושה אותן מוקצה ומצטנן מהיכנו, והוכיח דין זה ממה שאסור ליתן כרים וכסתות צורך הצור שנפל צו הבהמה וצעהרה מ"ו ממה מזה על מש"כ צה"ל"ד סי' ש"מ סק"ט דמותר לאדם לייחד כלי לסחורה בשבת אף שצדק נעשה מוקצה מחמת ח"כ דהלל הוא מצטנל כלי מהיכנו, ולדרכנו באמת אין איסור בזה"ג שאינו מטלטל את הכלי שהוא מוקצה ובאמת מותר לו ליתן מים ע"ג כרים או להקצות כלי לסחורה ללא אסרו אלא לטלטל כלי לעשותו מוקצה כנ"ל.

והנה יש לעיין צמי שנתן כלי תחת הגר לקבל שמן המטפטף האם יש עליו להסירו משם לפני שיטפטף שמן לתוכו, ולכאורה נראה דלדעת ר' יצחק דאין כלי יטול אלא לצורך דבר הניטל כגון עבר איסור בטלטולו את הכלי לצורך השמן ולא יתקן דבר ע"י הסרת הכלי ממקומו אף לדעת ר' יוסף דאסור משום מצטנל כלי מהיכנו יש עליו להסיר את הכלי לפני טפטוף השמן לתוכו דלוי אין צמעותו צנין וסתירה.

ולדברינו יש ליישב קושי' הגל"ח על הרא"ש צביצה ח' דהרא"ש הקשה למה אסור לשחוט ציו"ט כשאין לו עפר לכסות ישחוט לתוך כלי ובמזלתי יו"ט יכסנו, ותמה הגל"ח דאסור לשחוט לתוך כלי דמצטנל כלי מהיכנו כיון שהדם מוקצה הוא ולדברינו יכול לשחוט לתוך כלי מצלי לטלטל את הכלי דכזה"ג אין איסור ציטול כ"מ, (ובללא"ה יש גוגל דמותר בגון אס יניח צכלי מתחלה דבר המותר).

אך לפי דרכנו הנ"ל אפשר דלאחר שכבר טלטל את הכלי והניחו תחת הגר שוב אין עליו מנהי להסירו ללא אסרו חכמים אלא את טלטול הכלי ומאחר שטלטלו לא יתקן בהסרתו, וראיתי בשפת אמת צריש סוגיין שר"ל דמתני' קמ"ל דלר"ך שיסיר את הכלי ממקומו לפני טפטוף השמן, וראיתי עוד בשש"כ פרק כ"צ אות ל"ט שהביא מהגרש"ז אוריצן להסתפק בזה, וזו"ק.

והנה כל זה נראה לענ"ד נכון מסוף עיון בגוף ענין ציטול כ"מ בצבצא ומסוף כל הקשיים המרובים בענין זה המתיישבים בדרכנו וגם מסוף סדר הרמב"ם בהלכה זו כמבואר, אך באמת לצי נוקפי ולא נחקררה דעמי דמפשות דצרי כל הראשונים נראה טפי דאסרו לצטל כלי מהיכנו משום שהוא דומה לזונה או לסותר ואף שרש"י לא כתב להדיא שהוא דומה לזונה אלא דדמי למלאכה הריעצ"א והמאירי כתבו בשמו דזונתו למלאכה זונה ומ"מ נראה מדבריו דמלמח למלאכה גורו צו ולא מלאחי סמך באחד הראשונים לדרכנו הממודש הנ"ל.

והנה כל דרך זה ניתן להיאמר אם כל איסור ציטול כלי מהיכנו הוא צכלי הגאסר צטלטול ולשון רש"י הרמב"ם והשו"ע כמבואר לעיל אות ח' דצוה י"ל דכשם שאסרו טלטול המוקצה אסרו גם טלטול כלי לעשותו מוקצה, אבל אם יש איסור ציטול כלי מהיכנו אף כשאינו עושה את הכלי מוקצה ואוסרו צטלטול אלא מצטנלו מהיכנו ושימוש וכמבואר לעיל צדעת המהרש"א והמג"א אין זה ענין לדין מוקצה ונראה טפי דכל גדר האיסור הוי מנח דמיון ציטול זה לזונה וסותר או משום כבוד שבת כנ"ל.

אמנם מלשון הירושלמי הנ"ל צפ"א ממעשרות ה"ד משמע דדברינו דאיחא שם "להחזירו למקומו אי אתה יכול שהוא עושה מוקצה" ומשמע דהאיסור הוא עשיית המוקצה ולא משום זונה וסותר אלא דאסרו לעשות מוקצה כשם שאסרו לטלטלו וגם צביאור הגר"א שם שביאר כונת הירושלמי לא כתב צוה גדר צנין וסתירה ומשמע כיסוד דברינו דיש איסור לעשות מוקצה (ונראה דהאיסור הוא רק ע"י טלטול כמבואר לעיל), אך מ"מ כיון שלא מלאחי מקור דדברי הראשונים לכל הנ"ל לא נתקרה צו דעמי ועוד חזון למועד לעיין צכ"ו.

ובשו"ם כך נראה דאין סתירה לדרכנו מדברי המג"א הנ"ל בסי' של"ה דמבואר דדבריו דיש ציטול כלי מהיכנו אף צכלי מחובר שאינו מטלטלו כלל אלא מריק לתוכו מוקצה ולדברינו לכא"ו אין צוה איסור ציטול כ"מ שהרי אינו מטלטל את הכלי כלל אלא הוא מונח צמקומו, ומוכח דיש איסור ציטול כלי אפילו שלא ע"י טלטולו, דבאמת לדעת המג"א אין איסור זה איסור טלטול אלא משום זונה או סותר הוא כנ"ל ולשיטתו מסתבר באמת לאסור אף שלא ע"י טלטול הכלי עצמו אם מניח צו מוקצה ועושה מעשה צגופו (אבל כשהוא מצטנלו ע"י הסרת השלחן מודה אף המג"א דמותר כמבואר

ושו"ב מלאחי את שאהבה נפשי צפמ"ג רס"ה צמש"ז סק"א שכתב לד"ק מלשון רש"י צסוגיין מ"ג ע"א

דאיסור ציטול כ"מ הוא משום שעושהו מוקצה והצין בדבריו שיטה חדשה לכל איסור ציטול כ"מ הוא משום דאסור לעשות כלי למוקצה וזה כעיקר דברינו.

אך צמה שכתב הפמ"ג לפי"ו דיש ג' דרכים באיסור זה א' משום דדומה לצונה ב' דדמי לסותר ג' דעושה מוקצה, יש לדון ולפקפק לענ"ד דא"כ סותר רש"י דבריו בתוך כד"ד והרי האחרונים כבר יישבו דבריו צמה שכתב בסוגיין טעם דהו' כמחצתו צטיט ולקמן קנ"ד כתב דדומה לסותר וכמבואר בפני"י ובת"ס בסוגיין, אך לדברי הפמ"ג קשה דבסוגיין גופה כתב שני טעמים משום דדמי לצנן ומשום דעושהו מוקצה ועוד דהפוס' והראשונים העירו דרש"י כתב שני טעמים משום צונה ומשום סותר ולא עלתה על דעתם דיש בדברי רש"י בסוגיין עוד טעם נוסף.

והפי"בך נראה טפי דאין בדברי רש"י אלו שיטה חדשה וטעם נוסף, אלא ציבור כל מהות האיסור וכמבואר לעיל בצריכותו לכל מהות איסור זה הוא שאסרו לטלטל כלי ולעשותו מוקצה, ומ"מ יש בדברי הפמ"ג יסוד לעיקר דרכנו וכמבואר.

וצי"ן בדברי הפמ"ג שם שכתב כמה נפ"מ צין הטעמים הנ"ל ובתוך דבריו דן אם יש איסור להניח כלי שמל"א תחת המוקצה לקבלו, ובמאירי מבואר בזה לאיסור כמבואר לקמן אות ט', וכתבתי בזה את הנלענ"ד.

ה

והג"ה לעיל באות א' דנתי בכלי המיוחד לאשפה אם יש בזה איסור מצטל כלי מהיכנו והבאתי בזה את דברי האחרונים המהר"ל והשפ"א ומש"כ בזה בספר שש"כ.

וראיתי בזה דברים מחדשים במאירי בסוגיין ח"ל "ואסור לצטל כלי מהיכנו כלומר להושיב כלי הראוי לטלטל במקום ומחצתו והוא תולדת צונה (אין כוונתו למכ"מ הוא תולדת צונה דבדאי אינו אסור מנה"מ אלא דמחצתו כלי הוא תולדת צונה ואסרו מצטל כלי מצד דמיונו לחיבור כלי), ולמדת שאין מכאן טענה להסיר אותו כלי העשוי לקבל השמן המטפטף באלו המנורות של נחושת אעפ"י שהוא מיטלטל או ליתן שני נרות של חרס א' על חצירו, שלא נאמר אלא תחת הגר על השלחן, אבל אלו זהו מקומן כל השנה והרי הם כמחצתו אלא חציהם ואין ציטול כלי מעתה" ומבואר מדבריו דכיון דכלים אלו מקומן קבוע הוא כמחצתו ואין צוה ציטול כלי מהיכנו, ונראה מדבריו דלא די צנך שהם מיוחדים לקבלת המוקצה דמ"מ כיון שהם נאסרים בטלטול הוא כמחצתו צטיט דמי לצונה וכדברינו לעיל, אלא דכיון שמקומן קבוע

כל השנה הוא כמחצתו ואין צוה ציטול כלי מעתה, וזה ללא כסדרת המהר"ל והשפ"א שכתבו דדי צימוד הכלי לקבלת המוקצה להסיר צוה איסור ציטול כ"מ אך יש לדון לפת המיוחד לאשפה הוא כאותן הכלים שהמאירי דן צוה דגם דרך כלי זה להיות קבוע ועומד במקום מסויים ואין דרך לטלטלו אלא לרוקן אותו ואפשר שאין צו ציטול כ"מ ח"פ.

וראין להוכיח מדברי המאירי דעת רעק"א צמי של"ה דבכלי מחובר אין איסור מכ"מ ודלא כהמג"א, דאפשר דבכלי המוכן לקבלת ההיתר צאמת יש איסור מצטל כ"מ דעת המאירי אלא דבאותן הכלים המיוחדים כל השנה לקבלת השמן המטפטף אין צוה איסור מכ"מ כיון שאין צוה ציטול מהיכנו וגם אין צוה ציטול לטלטל כיון דהו' כמחצתו, ודו"ק בזה.

אך בגוף דברי המאירי נתקשיתי מאוד דמהי"מ לחייב להסיר את הכלים הנ"ל המקבלים את השמן המטפטף מנרות הנחשת והלא מבואר במתני' דבע"ש מותר ואף למה דמשמע צטיטת רש"י דלכתחלה אסור ליתן את הכלי תחת הגר אפי' בע"ש (ועיין בזה בחי"ט ובפני"י ובצל"ח שצי"תו שיטת רש"י בזה) מ"מ אם הניח את הכלי בע"ש הלא מבואר במשנה דמותר להניחו שם ומהי"מ לחייבו להסיר את הכלים הנ"ל.

ואפשר דבאמת אין הו"א לחייב את הסרת הכלים הנ"ל אלא דאם יש בזה ציטול כלי מהיכנו יש עכ"פ מדת חסידות בהסרת הכלים דמ"מ יש בזה הרחקה ממראים העין (ובצל"ח צי"ת שיטת רש"י דאסור אפי' בע"ש משום מראים העין) או חשש שמא יסתפק (כמ"ש הפני"י דעת רש"י), ובה חידש המאירי דכיון דהכלים קבועים אין צוה כלל ציטול כ"מ, ועדיין צ"ע בזה.

וגר"א בזה דלשיטת רש"י דלכתחלה אסור ליתן את הכלי תחת הגר מע"ש מחשש שמא יסתפק ממנו או משום מראים העין צאמת חייב להסיר את הכלי ממקומו בערב שבת ומה שאמרו במתני' דמותר להניחו אינו אלא דאינו חייב להסירו בשבת אלא מניחו שם ואינו חייב להסיר את הכלי ולהניח לשמן לטפטף ללא תקנה, (ועוד דהשמן שבתוך הכלי מוקצה הוא ואסור לטלטל את הכלי על שמנו) אבל בע"ש צאמת אסור לו להניח את הכלי תחת השמן ואתי שפיר דברי המאירי דאי לאו דהכלים שבתחת מנורות הנחשת הוא כמחצתו צאמת היה טענה להסירם ערב שבת ודו"ק בכ"ו.

1

והג"ה יש להסתפק אם מותר להניח מפית נייר תחת הגר לקבל שמן המטפטף, ויש לדון בזה צמה שחלקו

הפמ"ג והשעה"ל אם יש איסור לצטל דבר שאינו כלי מהיכנו ועוד י"ל להמבואר לעיל דאם הנייר הזה מיוחד נמי לכן אין צוה איסורי מצטל כ"מ, אך לעיל הבאנו פנים דאפשר דאף בדבר שעומד לכן יש איסור ציטול כלי מהיכנו.

אך נראה פשוט דצמפיות נייר וכדו' אין כלל איסור מצטל כ"מ דצדבר המיועד ומיוחד לשימוש חד פעמי וע"י שימוש הרגיל נפסד הוא ונעשה פסולת פשוט ולא אסרו צו ציטול כלי מהיכנו דהלא מותר לאכול אוכל ולהניח פסולת כגון אגוזים ופירות שע"י אכילתן נפרד מהן הקליפות והגרעינים וכן ענמות הדגים והבשר ולא אסרו כ"ז משום מצטל כלי מהיכנו דהלא באכילתו הוא אסור את השיריים צטלטול וכבר נבאר לעיל מהירושלמי דאף באוכל יש איסור לעשותו מוקפה וע"כ דחז"ל לא אסרו אלא לעשות אוכל הראוי לאכילה בעצם למוקפה וכן בכלים אצל לא בדבר שע"י הנאתו נפסד ונעשה לפסולת וכן צמפיות נייר וכדו' דפשוט שמוחלים הם בשימוש אף שעל ידו הם נעשים מוקפה ככל פסולת שצב אינו ראוי וא"כ פשוט נמי שמוחר להניחן תחת הנר לקבל שמו המטפסף ומה לן אם נעשים מוקפה ע"י יגוב ידיים או ע"י שמן המטפסף וכו"פ, (וראיתי בשו"ת באר משה ח"ה סי' פ"ה פ"ו שדן בזה בכמ"פ ולדעתי נראה כנ"ל).

ז

כתב הגרעק"א בהגהות לשו"ע סי' רס"ה לפתוה על המשמעת מדברי החוס' בריש ביה"ד דיש ציסם לדבר האסור אף כשלא היה ציסם ביה"ש ומשמעת מדצריהם שם דגם לא צריח להו דרך צמתחין להניח את המוקפה עליו כל השבת הוי ציסם, דא"כ אין יפרשו את המבואר לקמן קנ"ד דבשליפי זוטרי החירו להציא כרים וכסתות ולא הוי מצטל כ"מ משום דיוכל לנער אותם ע"ג קרקע, והלא הוי ציסם לדבר האסור ואסירי צטלטול, וצמאור שם מי צב דרכים הי"ל או דלא הוי ציסם משום דציה"ש לא היה המוקפה עליו או משום דאין כונתו להניח את הכלים כל היום אך להחוס' דשני מי' אלו לא צריח להו מה יענו על קושי' זו, וכתב לישב "וני"ל ד"ל דלא הוי ציטול מהיכנו דכלל שעה שירצה לשחות בכלים יכול להניח על הכרים גם דבר היחר ואח"כ יהא מותר לנער דאין מוקפה לאצי שבת".

והנה לכו"י דיש דצבריו טעות דפוס וי"ל "דכלל שעה שירצה להשתמש בכרים" דמה ענין הכרים וכסתות לשמיה בכלים ודצבריו מחילתן בכלי שמיה וכופס בכרים, ועכ"פ מבואר דצבריו דלא הוי ציטול כלי מהיכנו כיון שצידו להניח בכלי גם דבר היחר ולטלטלו.

אך דבר זה תמוה דא"כ למה אין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן המטפסף ולמה אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה משום דמצטל כלי מהיכנו והלא יכול להניח בכלי שצב דבר היחר, אלא ע"כ הוי מצטל כלי מהיכנו כיון דצשעה שהמוקפה מתקבל בכלי עדיין אין צו דבר היחר והכלי נאסר צטלטול ע"י המוקפה שצו ומה שיכול להחירו אח"כ ע"י דבר המותר אינו קיצה להחירו ציטול הכלי מהיכנו כיון שכ"ז שהמוקפה צמוך הכלי לצדו אסור לטלטלו, אך לשיטת הראשונים דאין איסור ציטול כ"מ לשעה אלא כשמצטלו לכל השבת וגם בשליפי זוטרי אין איסור ציטול כ"מ וכמו שהציא הר"ן שם לקמן אפשר דה"ה דאם בכונתו לכחולה להניח בכלי אף דבר היחר אין צוה איסור ציטול כ"מ, וכן דעת החוס' לקמן מ"ג ע"צ ד"ה כצב.

אך צאמת נראה רחוק לחדש קן דא"כ למה אין נותנין כלי תחת הנר והתרנגולת והלא מיד צידו להניח בכלי גם דבר היחר ולטלטלו אלא ע"כ הוי מצטל כ"מ כיון שכלי זה אסור צטלטול אלא ע"י שמניח בתוכו דבר היחר ואין זה דומה למש"כ הראשונים דאם צידו לנער את הכלי לא הוי ציטול מהיכנו, (ובכלי שתחת הנר והתרנגולת אין צידו ואין בדעתו לנער כדי שלא יזיקו ויפסדו) ודו"ק.

ועיין עוד שם בהגהות הגרעק"א שצממה על דברי הגה"א שהציא שם המג"א דאם יש דבר היחר צמוך הכלי אין איסור להניחו תחת הנר דא"כ למה הוי מצטל כ"מ הלא צידו להניח צו שום דבר היחר, וע"כ נראה כמבואר לעיל דשאני צהיה צו דבר היחר מעיקרו דמעולם לא נאסר צטלטול הכלי אך אף שצידו להחירו ע"י הנחת דבר היחר לתוכו מ"מ הוי מצטל כלי מהיכנו כיון שאסור לטלטל את הכלי כ"ז שאין צו אלא דבר האיסור.

ובגוף קושי' הגרעק"א דמ"ש שליפי זוטרי מקליפין וענמות שצבם סצרי החוס' דאף שאין דעתו להניחם כל היום הוי ציסם, אפשר דשאני שליפי זוטרי דאין כונתו שיהיו על הכרים אפילו שעה מועטת אלא כל רצונו שלא יפלו הכלים ע"ג קרקע וצוה לא הוי ציסם אפילו להחוס' משא"כ בענמות וקליפין שדרכו להניחן ע"ג הטבלא לשעה מועטת עד גמר טעורתו וכיון שכך דעתו ודרכו הוי הטבלא ציסם אף שכונתו לנער, ועדיין ז"ע צוה.

ח

והנה ז"ע לדעת המהרש"א (מוצא לעיל אות א') דאין השמן המטפסף אסור צטלטול אלא בהסתפקות ובהנאה בצבד ואעפ"כ שייך בכלי ציטול כ"מ משום שהוא

מבטלו משימושו כמבואר לעיל, דמ"מ לר' יצחק דטעמא דמתניתין משום דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל קשה דהשמן הלא ניטל הוא ואין נראה כלל לחדש דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר שהוא בר הנאה דלצורך דבר הניטל אמרו, ואח"ל לר' יצחק ע"כ קאי מתני' כר' יהודה דהשמן המטפטף אסור בטלטול כל היום מיגו דאתקלאי ציה"ש ע"כ שאין הדיוק ממה דנקטו צמתני' "אין ניאותין" דיוק גמור.

לפי המבואר צביאור הגר"א יו"ד סי' רס"ו ס"ק ט"ו דכלי שמל"א אין לו שם מוקצה כלל דהלא מותר לטלטלו לצורך גו"מ אלא איסור טלטול בעלמא יש בו וכעין מה שאסור לטלטל אף כלי שמלאכתו להימר שלא לצורך כלל כמבואר בסי' ש"ח סעי"ד וכדבריו מבואר צמי' הר"ן ריש כל הכלים (קכ"ז ע"ב) ע"ש, וא"כ אין לכלי זה שם מוקצה כלל ומסתבר דכאשר עושהו כמוקצה ואסרו בטלטול לגמרי יש בזה איסור ציטול כלי מהיכנו.

ואין י"ל דכיון דבשעה שהוא מטלטל את הכלי ומניחו תחת הנר עדיין השמן בתוך הנר והוא אינו ניטל משום שהוא צקים לדבר האסור הוא טלטול זה לצורך דבר שאינו ניטל אבל לכאורה זה דמוק ויותר נראה דכיון דכל טלטול הכלי לקבל בו שמן המטפטף ובשעה שיטפטף מותר הוא בטלטול הוא זאת דבר הניטל וא"כ קשה לשי' המהרש"א, וי"ע.

וראינו צמאירי צסוגיין צד"ה כל כלי שכחצ להדיא דיש בזה איסור דלאחר צביאור דמותר לטלטל כשמל"א לצורך גו"מ הוסיף "ומ"מ דוקא כשלא יבטל כלי מהיכנו" ע"ש ועוד ראיתי שכבר העיר ציסוד הדברים הראש יוסף צסוגיין ע"ש.

פימן ל"ח

בענין אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל

יש לעיין צדין זה דאסור לנטל כלי מהיכנו אם נאמר אף כלי שמלאכתו לאיסור, והספק בזה הוא בשני דברים, אם מותר להניח כלי לקבל עליו כלי שמל"א דאפשר דאין זה ציטול כלי כיון שמותר עכ"פ לטלטלו לצורך גופו ומקומו או שמא כיון דאסור לטלטלו אלא לצורך גופו ומקומו הוא בזה ציטול כ"מ, ועוד יש להסתפק אם מותר להניח כלי שמל"א תחת הנר לקבל שמן המטפטף דאפשר דכיון דממילא הוא מל"א שאסור לטלטלו אלא לצורך גו"מ שוב אין בו ציטול כלי.

ב"ג ע"א, הנה מבואר צסוגיין דר' ששת אמר דרצ הונא תרגמא לשמעתי' דר' יצחק דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל דאמר לגבי מת המוטל צחמה דצאים צנ"א ויוצין צנדו ורק כאשר הם להם מלמטה ומלמעלה מציאין מטות ומתללם וכו'.

דהנה צחמת פשוט דמותר להניח כלי תחת כלי שמל"א דאין צכך ציטול כ"מ כלל דהלא מותר לטלטלו לצורך מקומו וא"כ בכל שעה שירצה להשתמש בכלי התחתון יכול הוא לפנות ממנו את הכשמל"א דהרי צריך הוא למקומו, וכן מבואר גם צדצרי הראשונים לקמן קנ"ד ע"ב גבי שליפי זוטרי דע"כ הוא אסירי בטלטול משום דמאיסי או דיש צהם צסרון כיס או משום שאין צהם שום שימוש צגופן המותר דאל"כ הוא רק כלי שמל"א ומותר לטלטל לצורך מקומו ואין בזה ציטול כ"מ ע"ש צבעה"מ וצרב"א.

וקשה לכאורה דמ"מ כשכל אחד זוקף מטתו ונשמט והולך לו" הרי הוא נוטל כלי לצורך דבר שאינו ניטל דהרי משמע דלאחר שזוקף מטתו ותולה זה את המחללת מותר לו להשמט מיד וללכת לדרכו דאמרו זוקף מטתו ונשמט והולך לו וכ"כ צמוס' דאין צריך ליטאר שם תחת האהל, (וגם מלשון רש"י שכחצ "וכשירלו נשמטין והולכין להם" אין לדייק דצריך שיטאר שם זמן מועט דאדרבה משמע דיכולים ללכת לכשירלו ואף מיד לאחר זקיפת המטה וכל כוננו לפרש דאינם צייצין ללכת מיד כפי שיס מקום לטעות מלשון הגמ' אלא דנשמטין והולכין להם כר"ונס ו"פ), וא"כ הרי זקיפת המטה הוא לצורך המת צלצד ולא לצורך הסי ולמה היא מותרת, דהלא זקיפת המטה טלטול גמור הוא וצודאי אסור לזוקף מטה של מוקצה וכדו'.

אך עדיין יש לחקור אם מותר להניח כשמל"א לקבל עליה מוקצה דיס לצדן בזה צצברה דכיון דממילא מוקצה היא צמקצת ואסור לטלטלו אלא לצורך גופו ומקומו שוב לא הוא כצונה או כסותר צמה שמוסיף בו איסור טלטול אף לצורך גו"מ אך אפשר דכיון שמוסיף בו איסור ומגביל טלטולו הוא בזה מבטל כ"מ, וגם לפי דברינו הג"ל דיסוד האיסור הוא צמה שהוא עושהו מוקצה יש להסתפק דמ"מ מוסיף בו הקצאה יתירה ואסור אותו אף בטלטול לצורך גו"מ, וציותר יש להסתפק בזה